

BUITEN

2^e JAARGANG N°. 4.

ZATERDAG 25 JANUARI 1908.

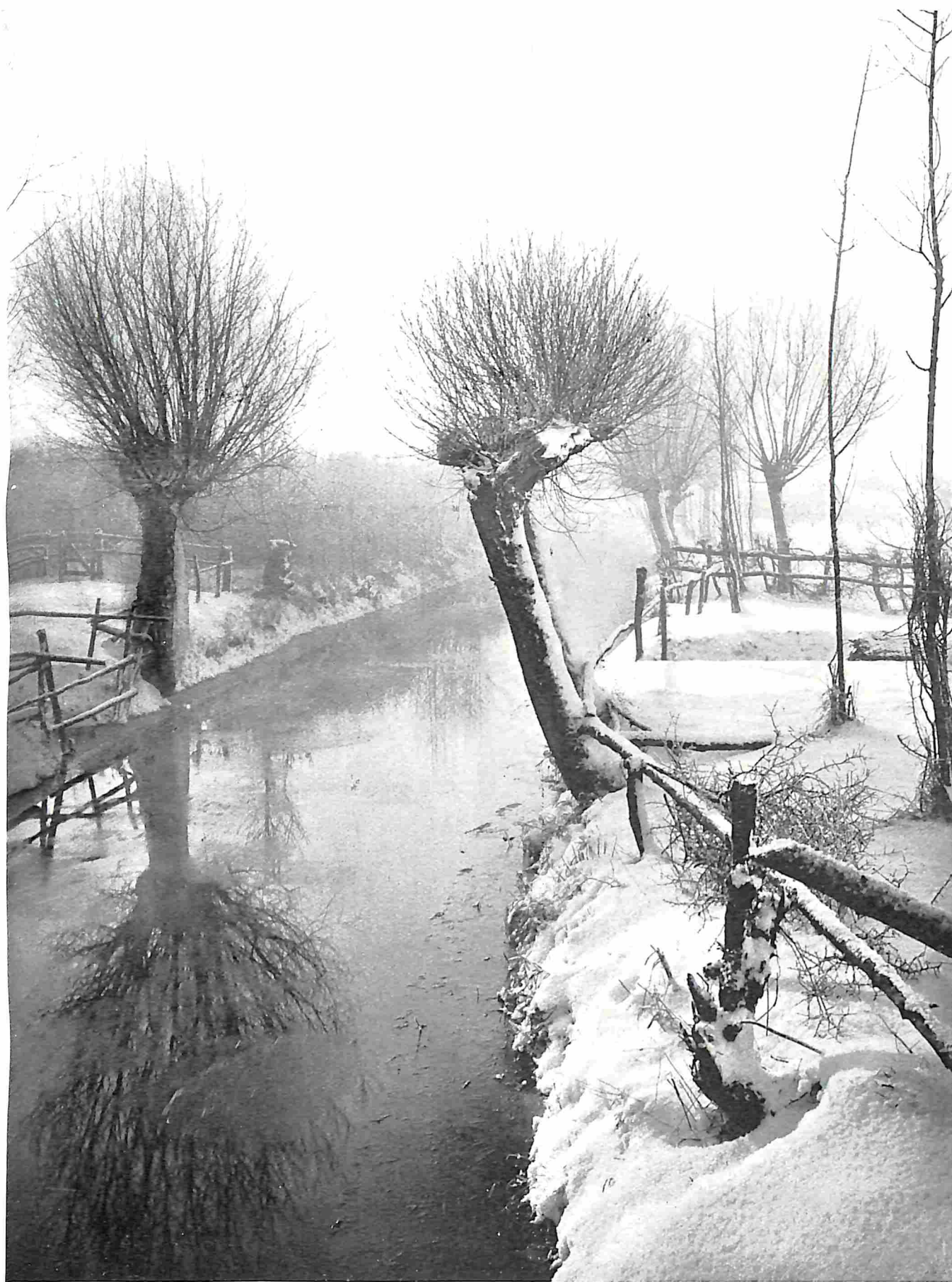

Foto J. A. Bakhuys.

WINTERNEVEL.

REDACTIE:

HENRI VAN BOOVEN, te HILVERSUM.

MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwar-
ming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBESCHRIJVING: W. BAX JR.,
A. F. VAN BEURDEN, H. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE, WOUTER COOL,
H. J. DAMMERMAN JR., J. W. HANRATH, E. RUEMPOL, AUG. SASSEN, PROF.
K. SLUYTERMAN, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG, P. WESTBROEK.
BLOEMEN- EN MOESTUIN; (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters).
J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAUS, A. FIET.
J. J. KRUYFF, M. LEUNENBURG, A. SCHUTTEVAER, E. TH. WITTE.
FOKKEN EN KWEEKEN: (Paarden, runderen, zwolvet, honaen, pluimvee en
ander gevogelte, visschen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, J.
KOOIMAN, CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN., JOH. PH. TUYT.
FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, M. A. BOER, F. F. BRUYNING JR., WOUTER COOL,
DR. A. J. M. GARJEANNE, G. A. M. GARJEANNE, MEVR. C. DE VRIES - BLOM.
HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL,
G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ, G. OOSTERBAAN.
LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-
CULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, vereaeling van gewassen, enz.) L.
BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., V. R. Y. CROESSEN, S. R. VON FRANCK,
J. P. VAN LONKHUIJZEN, J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSSEN,
A. J. VAN SCHERMMEER, C. G. SPENGLER, DR. J. J. OTT DE VRIES.
LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: MEJ. A. BIEN-
FAIT, MEJ. C. BIENFAIT, M. J. BRUSSE, MEVR. A. BIJL VAN SLOOTEN, BERN.
CANTER, J. DAALDER DZN, HENRI M. DEKKING, P. FRANSSEN JZN., DR. A.
J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS, MEVR. HOFFMANN, J. HORA
ADEMA, DR. EDW. B. KOSTER, JOH. DE MEESTER, HENRI MEIJER, J. RED-
DINGIUS, MEJ. B. STOLK, P. TEUNISSEN, DREVES UITTERDIJK.
METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C.
SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NULAND.
SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawntennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.;
paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien,
zeilen, zwemmen, visschen, watertochtsjes; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.;
wedstrijden) H. F. ADAMS, LUIT. H. BIJMAN, J. COUCKE, PROF. P. H.
DAMSTÉ, A. W. H. W. H. R. VAN MANEN, W. WESTRA.

INHOUD:

Winternevel. Illustratie	blz. 37
Het naturalisme in het buitenleven, IV, door G. de Graaf.	37
Padden, door E. Th. W.	39
Het huis te Amerongen, door E. Ruempol, geïllustreerd (slot)	40
Het begraven geld, door M. Kramer	42
Over bloemen, door M. R.	43
Voor den harem bestemd, door Ae, geïllustreerd	44
De koningin van den nacht, door E. Th. W., geïllustreerd	46
Bij de mieren, I, uit het Engelsch door Henry C. Mc Cook, geïllustreerd	47

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuime vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

HET NATURALISME IN HET BUITENLEVEN.

IV. BOERENBEGRAFENIS EN GROEVEMÁAL.

....'k Zie dichte groepen, die daar wachtend staan tot ver in 't wondre licht van doode dagen,....
(F. van Eeden „de Eigen Uitaart.”)

WIE Jörn Uhl gelezen heeft, — en we zouden bijna zeggen kunnen ieder, — ieder herinnert zich de treffende gemeenschap, welke er bestond tusschen Jörn's gestorven vader of voorvaderen en hem-zelf, hun invloed op zijn denken en handelen in 's levens moeilijke oogenblikken.

Er zijn menschen, die de bepaalde overtuiging bezitten, zooals b.v. Fechner's geestverwanten, dat in zulke oogenblikken van diepgevoelde zieleverwantschap de gestorvenen werkelijk aanwezig zijn; — van andere zijde komt men slechts tot de erkenning, dat de schijn deze stelling bijzonder aannemelijk maakt.

Hoe dit zij wie heeft in zijn slaap nimmer een afwezige of afgestorvene aanschouwd met een schijn van werkelijkheid zóó groot, dat een wezenlijke ontmoeting ons niet méér treffen kon?

Nu weten wij, dat we in onzen droomtoestand slechts afspeelingen van het bestaande zien, dat onbewuste reflexen van waarnemingen zich in onzen geest doen gelden. — voor den natuurling, levend in engen geesteskring en zonder zich rekenschap te geven, moet wel altijd zulk een droomtoestand der gewaarwordingen te geven, moet wel altijd zulk een droomtoestand der gewaarwordingen hebben gegeven tot de overtuiging, dat verschijning aanleiding hebben gegeven tot de overtuiging, dat gestorvene niet levenloos was, doch zich op onbegrepen wijze kon verplaatsen en bewegen als vanouds.

Nemen wij hierbij in aanmerking, dat de oorspronkelijke meenschapsvorm der natuurmenschen het stam- of gezinsleedschap was, waarin het stam- of gezinshoofd de leiding hield en als danig werd gehoorzaamd en geëerbiedigd, dan volgde uit bovengestelde begrippen, dat ook na diens verscheiden het zielewerk zijner handen en de gang van zaken volgens zijn wil ook der niet zonder diens invloed blijven konden.

Vooraf juist omdat zijn geest nog als levende om en bij graf en te midden der zijnen werd geacht, was er niets natuurlijker, dan dat men zich eraan gelegen liet liggen de verdere ten goede van den gestorven leider zich te verzekeren.

Op welke wijze men hiertoe geraken kon werd bepaald door de voorstellingen, welke men zich vormde van het wezen der ontslapenen, en omdat de kinderlijke verbeelding zich wezen boven de stoffelijke voorstellingen verheffen kon, leek het toe, dat de mensch, zoowel vóór als na den dood, dezelfde natuurlijke behoeften had.

Zelf daaraan voldoen kon de doode niet meer, de overlevenden konden hem dus dienen door hunne bevrediging daarvan in naam, daarmede zijn lot in het rijk der schaduwen veraanamen — en de goede zorgen, die van hem uitgingen, voortdurend blijven genieten in ruil daarvoor, in plaats van zooals bij zijn leedschap misnoegen en toorn te duchten te hebben.

Uit deze overwegingen, voornamelijk geboren uit waarnemingen der natuurlijke verschijnselen van leven en dood, ontstonden talloze oorspronkelijk naturalistische vormen van eeredienst, voorvaderen en doodenverering in het algemeen, welke bij volkeren voorkwamen en deels tot op den huidigen dag gebleven zijn onder de menschen.

Gaven ze bij de Japanners aanleiding tot een cultus der voorvaderen in wijdere beteekenis, waardoor het Shintoïsme aan geheele thans levende volk eene hoogstaande menschelijke voeding vermocht te bieden. — ook bij de Westelijke volkeren namen die gebruiken als begrafenissen, doodenfeesten, lijkenbrandingen, doodenorakels, doodenoffers en doodenmaaltijden belangrijke plaats in, zoowel geestelijk als maatschappelijk.

De gebruiken onzer Germaansche voorouders kenmerkten zich in overeenstemming met die der Grieken uit den tijd van Homer door lijkenverbranding, offers en maaltijden.

Hoe zeer dat alles ook gewijzigd is na de dagen van den eersten Christenkoning en onder den invloed der Kerk, tot op onzen tijd kunnen in de begrafenisgebruiken ten onzent duidelijke sporen worden aangewezen, welke tot den oorspronkelijken natuurtoestand van dooddienst terugvoeren.

Beets vertelt in zijn opstel „Begraven” hoe vóór een zevental jaren ten plattelande een begrafenis plaats vond:

„Geen ander rijtuig dan de wagen, die den overledene geleidde heeft om voor zich en de zijnen het eerlijk onderhoud te winnen, voert hem nu ten grave, en deze wordt getrokken door zijn geestespaard, den deelgenoot van zijn arbeid. Met het gezicht in de groote, zwarte huik verborgen, zitten de vrouwen op de kist, die de kist wordt neergelaten, de naaste betrekking werpt er de eerde op; en den eerstvolgenden Zondag gaat hij over dat graf ter kerke, waar hij woorden van troost hooren zal.”

Nog heden wordt op tal van dorpen en verspreide gehuchten dit landelijke begrafenisgebruik onveranderd gevolgd. Bezien in cultuur-historisch verband, kunnen we hier den afloop van het paard opvoeren tot de tijden der Germaansche lijkenverbranding, waarbij met den overledene alles wat geacht werd der gestorvene verder dienstig te kunnen zijn in vlammen en as opging, als het zijne ook in het volgende leven.

Alle Arische volkeren offerden op deze wijze den doode alleen zijn liefste paard, hond of valk, zijn kleederen, huisraad, sieraden en wapenen, doch ook menschenoffers werden niet zelden gebracht.

Evenals het nog wel voorkomend gebruik, waarbij de militaire begrafenisstoot het lievelingspaard van den gestorvene in het midden medevoert, terwijl zijne wapenen de kist dekken, moet we ook de buiten aangetroffen gewoonte om den boer door zijn liefste, beste paard en voertuig grafwaarts te doen rijden verstaen als rudiment van vóór-Christelijke vormen.

Werden bij de Germanen de weduwen mede verbrand, evenals die nog bij sommige Aziatische volkeren den echtgenoot vrijwillig in het graf volgen en ook Griekenland in Troje's dagen naast den overledene, vrouwen en dochters, de graven zijner helden deelden. — wij vinden voor het in afzondering „zitten op de kist” van vrouwen van onzen tijd geen anderen grond, dan het schijnbaar zich vereenzelvigen dezer betrekkingen met den afgestorvene.

En er is wel iets heel liefs in dit tijdelijke schuilgaan onder de zwarte doodenlaken, symbool van graf en rouw.

De zorg voor het ter aarde bestellen van een doode heeft aanleiding gevonden in de gedachte het lichaam te beveiligen voor roof en ongewenschte invloeden. Niet begraven te worden is

voor een straf of schande, een vloek zelfs voor de ziel, welke dan geen rust kan vinden. Dat hieraan de opname in het onderaardsch gedachte doodenrijk ten grondslag lag, welk idee de begravinge volken eeuwenlang gehuldigd hebben, behoeft geen betoog.

Waar tijd of gelegenheid ontbraken voor breeder ritueel, werd een hoopje zand, dat door liefderijke hand op het lijk gestrooid werd, voldoende geacht om de schimmen tot rust te brengen, en was door die schijnbegrafenis reeds aan de behoeften der ziel in lat opzicht voldaan.

In wezen is er geen onderscheid tusschen de motieven van den naastbestaande, die zijn dierbare ten kerkhove thans nog de laatste eer bewijst door zijn graf met een schop vol aarde te dekken en de aandrift der zusterlijke liefde, welke b.v. Antigone er toe dreef, om ook slechts schijnbaar de begrafenis van haar broeder, trots Creon's bevel, te doen plaats vinden.

Toen zich bij den mensch de verplijhting deed gevoelen om den gestorvene te dienen door zijne als volkomen natuurlijk veronderstelde behoeften en begeerten te bevredigen, gold wel allereerst de eisch hem van spijs en drank te voorzien. Den doode te gedenken, ook bij den maaltijd werd plicht geacht, zij het dan ook door de verwante begrippen van liefde of vrees daartoe gedreven. De Indiërs, die water, rijst en vleesch op de graven hunner dooden zetten, — de Egyptenaren, die koeken en geplukt gevogelte op neten rekken boven het graf plaatsten, zelfs bij den maaltijd de doodenmummies mede aan tafel in den kring scharden, — de Grieken, die de schimmen hunner doode helden plechtig mede aan het gastmaal ter hunner eere noodigden, — de Slavische volkeren, die bij het eten stukjes vleesch onder den disch wierpen, ten genoegen van de huiselijke geesten, — ze staan allen feitelijk op dezelfde bladzijde der wereldgeschiedenis geschreven.

De Germanen offerden hunne dooden ook spijzen, en naast de toepassing van het ook elders verspreide denkbeeld, dat juist de damp van het vergoten dierenbloed en de reuk van het gebraden offervleesch door de zielen genuttigd konden worden, versterkten de levenden zich ter hunner eere met de spijzen zelve.

Hierin ligt de beteekenis van de doodenmalen, welke ten plattelande, ook nog hier bij ons, in allerlei vormen gebruikelijk zijn. Niet alleen in de oudste provinciën, doch ook bij Oost- en West-Friezen hebben ze zich gehandhaafd tot op onzen tijd.

Kom! Hoe is 't? hoorden we nog onlangs een Noord-Hollandschen boer zeggen, die na zijn vrouw begraven te hebben ten sterfhuize teruggekeerd, het sein gaf tot bijschikken aan de met spijzen rijkeladen tafel, — Hoe is 't? Zouden we de overledene: de laatste eer niet d'r 's gaan bewaizen?

In het Zuidoosten van Friesland was de dorpspredikant steeds ter begrafenis genoodigd en dan belast met het „bollensnijden”, n.l. het voorsnijden van de wittebrooden, die steeds in grooten getale werden genuttigd aan het doodenmaal.

Een der oorzaken, welke de instandhouding dezer begrafenisgebruiken in de hand werkten, was ook hier weer de plicht der dankbaarheid, zich uitend in het aanbieden van spijs en drank aan de geburen, die op allerlei wijzen hulp verleenden in deze omstandigheden.

Voor al in Drenthe en Twenthe zorgen de naaste bureu of „noabers” zoo ongeveer voor alles wat met het sterfgeval in verband staat. Het bezorgen van den doode in zijn laatste of „hennekleed” en in zijn laatste woning, „doodvat” geheeten, het luiden der klokken, waarmede overlijden en begrafenis worden bekend gemaakt, het aanzeggen en noodigen ter begrafenis, (groevenen) — 't wordt alles door de noaberschap verricht.

Ook de zorgen voor de groevenmalen behooren tot de „oldegebruiksrechten” der geburinnen, die begrotingen maken en inslagen doen uit de steeds rijk beschouwde beurs der nabestaanden. Groote hoeveelheden eetwaren, bier en sterken drank worden aangekocht, terwijl kooksters worden aangesteld. Slechts de melk voor het koken van den rijstebrijvoorraad wordt door de noaberschap kosteloos geleverd.

In Drenthe geeft een boerenbegrafenis vaak aanleiding tot drie doodenmalen.

Daags vóór de teraardebestelling wordt eene „voorgroeve” gehouden. De buurvrouwen en meisjes besluiten dan de voorbereidende werkzaamheden met een stevig rijstebrijmaal. De dag der begrafenisplechtigheid zelf zit het huis vol familie en genoodigden, terwijl de noaberschap op de deel en in de schuur aan groote, op schragen aangebrachte, gedekte tafels vereenigd is. Vóór den aanvang der uitvaart worden dan groote hoeveelheden bierpap en brood genuttigd. Na den terugkeer ten sterfhuize wordt het eigenlijke groevenmaal opgediend, dat bestaat uit stokvisch, aardappelen en boter, of bij rijkere boeren ook wel uit ham met erwten. Als nagerecht volgt dan rijstebrij, en de vreemdeling, die zulke malen bijwoont, staat in den regel verbaasd over de enorme hoeveelheden, welke ieder der aanwezigen naar binnen weet te werken bij zulke gelegenheden.

Laten we 't er maar eens goed van nemen, een groeve komt maar niet alle dagen voor! is het heerschende gevoelen.

Vaak blijven er echter nog voldoende spijzen over om na enkele dagen nog eens een „nagroeve” te houden, waaraan dan de familieleden in verderen graad genoodigd worden.

De zorgen der bureu volgens gebruiksrecht en verder de gewoonheden maken, dat daar, evenals elders, een sterfgeval letterlijk „duur” komt te staan; waarnaast ook onmiddellijk moet worden toegegeven, dat voor zoo onnoemelijk velen in het begraven hunner

dooden naar den eisch, de bevredigende gedachte ligt van alles te hebben gedaan, wat men voor zijn dierbaren nog meende te kunnen en moeten doen.

Laten we nooit oppervlakkig oordeelend den staf breken over de handhaving der begrafenisgewoonten, hoe vreemd ze soms ook schijnen. Inderdaad: c'est l'histoire qui se répète!

Hoe zonderling sommige plichtplegingen ons ook aandoen mogen, vaak zijn zij voor den ingewijde alleszins eerbiedwaardig, niet enkel door de ouderdomsbrieven, welke opvoeren tot den eersten, naturalistischen geestes eigendom der menschheid.

G. DE GRAAF.

PADDEN.

ZEKER zijn er niet veel dieren, die zoo onverdiend in een slechten reuk staan en door groot en klein vervolgd worden, dan de Padden. Bijna ieder, die een Pad ziet, acht het zich een plicht haar te dooden, en er worden dan ook jaarlijks heel wat van die nuttige dieren door oud en jong uit onwetendheid vermoord.

Het is waar, dat een Pad een zeer onoogelijk dier is en dat zij de vergelijking met een Kikvorsch al heel slecht kan doorstaan. Maar omdat zij leelijk is, daarom doet zij nog geen kwaad. Bij velen bestaat ook nog het volstrekt verkeerde denkbeeld, dat een Pad giftig is. Hiervan nu is volstrekt geen sprake. Wel spuwt zij, bij naderend gevaar vocht uit, doch dat is geheel onschadelijk.

In ons land komen twee soorten van Padden voor. De meest bekende is de Gewone Pad (*Bufo vulgaris* of *Rana Bufo*), die zich kenmerkt doordat zij tusschen haar achterpooten zwemvliezen heeft, grauw van kleur is en wier huid een eenigszins scherp vocht afscheidt. Zij wordt gevonden in bosschen en velden, ook wel in kelders; zij beweegt zich slechts langzaam.

De tweede soort is de Groene Pad (*Bufo Calamita* of *Bufo viridis*). Deze is groenachtig van kleur, kleiner dan de vorige en heeft geen zwemvliezen. Zij kan uit haar wratten een scherp stinkend vocht persen. Ook beweegt deze Pad zich tamelijk vlug en klimt zelfs tegen boomen en muren op.

De Padden, wier voortteling geheel dezelfde is als die van de Kikvorschen, zijn echte nachtdieren, waarom men ze overdag slechts zelden ziet; ook hebben zij een winterslaap.

De Padden voeden zich met allerhande insecten en juist daarom zijn zij in tuinen en kassen zoo nuttig. Het is verbazingwekkend om eens na te gaan hoeveel insecten zoo'n dier in korten tijd wel verorberen kan. Dezen zomer was ik in de gelegenheid in een der kassen er een gade te slaan, terwijl het op de mierenvangst was. Ieder keer, wanneer zoo'n insect voorbij kwam, sloeg de lange tong naar buiten en verdwenen was het. Ik heb ze niet geteld, maar in de tien minuten, dat ik het beestje gade sloeg, zijn er heel wat mieren door haar verslonden. Doch niet alleen mieren, maar allerhande schadelijke insecten vallen haar ten prooi en in een groenten- of bloementuin doen zij dan ook onberekenbaar veel nut.

Om deze reden wil ik er bij de Lezers van „Buiten” met ernst op aandringen: Ziet gij dit voorjaar in uw tuin één of meer Padden, zorgt er dan voor, dat zij niet vervolgd en gedood worden, doch neemt ze in bescherming; zij verdienen het ten volle.

E. TH. W.

L. S.

Door het ongunstige weder van de laatste dagen, de dikke mist, die goede fotografische opnamen binnenshuis onmogelijk maakte, is het onzen fotograaf niet gelukt voor „Buiten” geschikte foto's te vervaardigen op de Automobielen-tentoonstelling in het Paleis voor Volksvlijt. Daar het er ons alléén om te doen is onzen lezers voortreffelijke illustraties aan te bieden, hopen wij dat het licht ons in de volgende dagen gunstiger gezind mag zijn.

REDACTIE.

HET HUIS TE AMERONGEN.

(Slot).

IN Tiel, waar Roomsch-Katholieken en Spaanschgezinden een samenzwering beraamden om de stad op het einde van het Twaalfjarig Bestand in de handen der Spanjaarden over te leveren, wist de Pleegzoon door onderaardsche kloostergangen uit de gevaarlijke nabijheid der samenzweerders te ontkomen en wandelde hij naar Sonheuvel (het Huis te Amerongen), maar niet echter langs den gebaanden, aan weerszijden met boomen beplanten weg van thans. Deze weg werd eerst in 1820 aangelegd door baron van Pallandt.

Zoo is schetsmatig en slechts met aanstipping van enkele punten het romantisch verhaal van van Lennep weergegeven — welk verhaal, behoudens de genealogische gegevens en data, waarin verschillende onjuistheden voorkomen, ook nu nog zeer dicht de locale werkelijkheid nadert. En wie heeft, ondanks de stroom van nieuwere en jongste literatuur, niet van Lennep — althans in zijn „vlegeljaren” — gelezen?

Maken wij thans echter nader kennis met de kunstschaten en de inwendige pracht van het Huis zelf.

Het plafond van de groote vestibule is door Willem van Nijmegen beschilderd met de wapens van Godard Adriaan van Reede en diens gemalin Margaretha Turnor. Het aantal portretten,

voorstellende de verschillende eigenaars van de heerlijkheid hunne gemalinnen — levensgroot en de meeste ten voeten uit — is bij een zeer aanzienlijk oud huis natuurlijk zeer groot. En daar komen nog de vele contereitsels van stadhouders en koningen welke aan de eigenaars, die steeds in zoo hoogen gunst stonden bij het geslacht van Oranje, werden geschonken.

In de bibliotheek, die een eenige verzameling van kostbare boeken en rijke banden, neubels en voorwerpen van kunst bezit, zijn de portretten van de aartshertogen Albertus en Isabella, den vijfden graaf van Athlone, van de echtgenooten der groote Frederik Christiaan en Frederik Willem. Maar de groote zaal is een waar museum te noemen van kostbaarheden van verschillende aard. Het prachtige plafond, de beide schoorsteenen met marmeren kolommen en koperen haarden trekken niet minder de aandacht dan het fraaie meubilair, de antieke kasten en talrijke schilderstukken. Hier is te bewonderen een merkwaardig z.g.n. Album Amicorum, aangelegd door Anna van den Boetselaar, in 1612 met Godard van Reede gehuwd, de moeder van den stichter van het tegenwoordige kasteel. Men staat verbaasd over de fijne smaak en de kunstvaardigheid, waarmee in dit klein bestek zoo nauwkeurig en tot in bijzonderheden uitvoerig uit de hand natuurlijk zijn aangebracht.

is een verzameling van handteekeningen, spreuken, enz. van beroemde historische personen, als Philip de Nassau, prince d'Orange, Leonora de Bourbon, Emanuel de Portugal, Maurice, — Marie van Nassau, de gemalin van graaf Hohenlohe, — Filipp van Culemborg en zijn gemalin en tal van andere.

Boven de schoorsteenen hangen de ruitertretten van den grooten keurvorst en van Louis Henriëtte, verder zijn er de schilderijen van Frederik I. Koning van Pruisen en diens gemalin, van Karel VI, twee zoons van den eersten graaf van Athlone. Het is een portretten-galerij, waarlamben wandelt, mooi bewaard gebleven en welken een deftigen en rijken indruk maakt. Verdere contereitsels noemen wij die van Willem van Athlone die in 1702 sneuvelde, van den eersten graaf van Athlone, van drie kinderen van den tweeden graaf en van Henriëtte van Nassau Zuilestein; van Diderik Adolf, zoon van Godard van Reede en Anna van den Boetselaar, een geestelijke van grooten invloed tot de Hervormden overgegaan, maar later tot de Roomsche kerk teruggekeerd, die voor de lezers van *De Pleegzoon* al evenmin een onbekende is. Verder portretten van Karel V en Jacobus II van Engeland, Willem III, Willem I, Charlotte van Bourbon, Maurits, Frederik Hendrik. Kasten met verschillende vuurwapens, waaronder geweren van zeldzaam maaksel, fraaie drinkglazen en bokalen — dit zijn nog verdere stukken uit de keurverzameling, waarvan een catalogus als van een museum zou kunnen te leggen.

Merkwaardig is op deze hoogte de achterkamer aan de andere zijde, behangen met kostbare tapijten, evenals het muurwerk van dit gedeelte bij de grootten brand van 1672 gespaard gebleven en die nog van het oude huis afkomstig. In de ruime achter de eetzaal, naast de diensttrap, is een diep gemetseld kamertje, waar de Heer van Amerongen zijn kostbaarheden had verborgen, toen hij het kasteel bij de komst der Franschen had verlaten, waar hij ze, bij zijn terugkomst, ongeschonden terugvond.

Op deze verdieping hangen nog de portretten van Goert van Reede en van Geertruid van Nijenrode knielend voorgesteld: van hun kleinzoon Godard van Anna van den Boetselaar, van Prins Willem V den eersten graaf van Athlone.

Maar vooral de groote bovenzaal wijst een reeks portretten aan: aan de eene zijde de hooge Heer van het Huis, Godard, Frederik Christiaan, Frederik Willem en Frederik Christiaan, 1ste, 2de, 3de en 5de graaf van Athlone en lord Aghir, de 6de graaf, met hun voorvaderen Frederik, Godard en Godard Adriaan van Reede. Daartegenover hangen de beeltenissen hunner gemalinnen: Margaretha Turnor, Anna van den Boetselaar, Margaretha Turnor, Ursula Philippota van Raasveldt, Henriëtte van Nassau Zuilestein, Louisa Isabella van Wassenaar Duivenvoorde, Anna Elisabeth van Tuyl van Serooskerke, Henriëtte Hope als koningin-kroningsgewaad. Verder nog Goert van Reede en zijne huisvrouw Geertruid van Nijenrode op één stuk, zijn ouders Adriaan van Reede en Lucia van Goor.

Hoofdzakelijk zijn het natuurlijk de familieportretten en die van vorstelijke personen, welke

Foto Aug. F. W. Vogt.

SCHOORSTEEN IN DE GROOTE ZAAL.

GOBELIN-ZAAL.

Foto Aug. F. W. Vogt.

Foto Aug. F. W. Vogt. **BUFFET IN DE EETZAAL.**

aandacht trekken, maar ook van oude genre-schilders zijn fraaie stukken te bewonderen. Zoo een bijzonder bloemstuk van Jan van Huysum, den bekwaamsten bloem- en fruitschilder van zijn tijd (geboren te Amsterdam 1682, overleden 1749); een landschap met waterval van den grooten Jakob Ruysdaal, een stuk met paarden, dat aan Philips Wouwerman wordt toegeschreven; twee stukken: zwanen, en een hertegezicht van Hondekoeter.

Van het kasteel vermelden wij nog de zoogenaamde Koningskamer, welke aan den Koning-Stadhouder Willem III tot slaapvertrek diende tijdens een bezoek, dat hij aan zijn vriend op diens

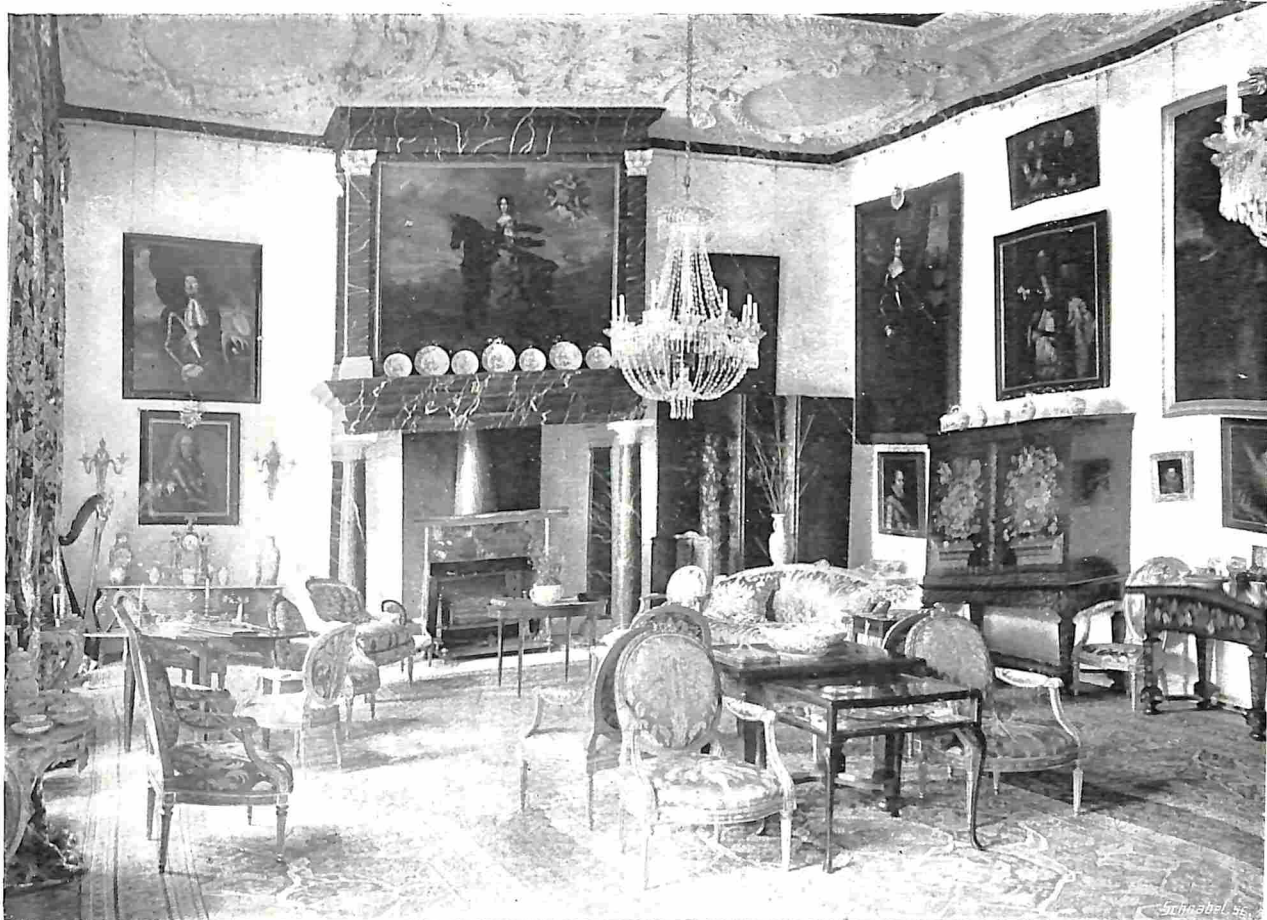

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE GROOTE ZAAL.

kasteel bracht. Geheel in overeenstemming met de inderdaad koninklijke pracht, waarvan de inwendige stoffeering van het trotsche kasteel blijken geeft, is de aanleg van het grootte park, van de tuinen met de oranjerie, waarheen men toegang heeft door een typisch, laag steenen muurtje, waarvan onze fotograaf een keurige opname maakte.

En dit tooverpaleis met zijn prachtige omgeving, niet ver van den Rijn gelegen tegen welks water een dijk nog beveiliging biedt, kan ook bogen op een zwaar bosch met verrukkelijke plekjes, waar forsche beuken en kastanjes een doorkijk gunnen op een der schoonste en schilderachtigste streken van ons mooie land: de Betuwe met haar welvarende dorpen, begrensd door de rivier. Zoo ergens, dan passen hier kasteel en omgeving prachtig bij elkaar aan!

Verbetering. — Een welwillend lezer was zoo voorkomend ons te wijzen op een verklaring van graaf Floris V, dat Borre alias Heynric en Diederik van Amerongen zijne leenmannen zijn geworden „van den huise, dat si doen timmeren te Amerongen en van het erve, waarop sij het doen timmeren, 20 Juli 1286 — en op een verklaring van eenige Stichtsche edelen, dat „Henricus et Theodoricus fratres dicti Burrikin de Amerunghen“ 4 bunders land te Amerongen, die zij van de kerk aldaar in cijns bezitten, aan den graaf van Holland kunnen opdragen, 22 Juli 1286. Herziening behoeft was. Gijsbrecht heette eigenlijk van Hemerten, of Torck vermaagschapt was. Gijsbrecht heette eigenlijk van Hemerten. De letters, welke ineengevlochten op de hekken van het terras bij het Huis zijn aangebracht, verbeelden den naam Godard Adriaan van Reede en zijn dus G. A. V. R.

HET BEGRAVEN GELD.

OF 'k nog meer van spokerij weet? 'k Denk 't ok wel; maar deer ben 'k zelf niet bij 'eweest. Wat gelukkig! 'k Had meer den me lijf vol van dat spookbed bij ons en voor gien geld van de wereld zou ik 't die hantekemaaier neeëdeen hewwe. Want spoke, ze benne 'r hoor; je praat 't me nooit uit me harses!"

„Een hantekemaaier? Toe, vertel op! Wat was dat?"
„'t Kostte al minder moeite onzen spookverteller „an de gang“ te krijgen. Hij werd er wel eenigszins door gestreeld, dat we zijn griezelige geschiedenissen interessant vonden. Dat moedigde hem aan om alles wat hij op spook- en kolgebied gehoord en gezien had, mede te deelen.

Het woord is aan den verteller:

„Ja, zie je, vroeger kwamme de menschen wel 's terug, as ze dood ware. Den hadde ze skuld of zoo, dat niet an'ezuiverd was. Teugewoerdig hoor je d'r niet zoo meer van.

Je ken de ouwe plaas wel van Teun *), hê? Nou, deer kwam 'r den ok 's ien terug, zie je. Eerst morreke ze 't niet zoo erg; te-minste ze wou 't niet zoo hewwe. De koeië in 't stal kregeden de skuld.

Maar 'seumers den had je 't ok eve goed, soms nacht an nacht. En ik zeg maar, den konne de koeië 't toch niet doen. En kaseweel was 't. 't Spooke te gien mieter. Wie op de koes — het bed in de stal — moest sleepe, had 't beroerd van twaalf tot iene. De knecht draaide 'r natuurlijk voor op. Maar ie vergloeide 't lekker, as ie alle nachte 't geweld hoorde. De eerste nachte hield zoo'n nuwe knecht 't wel uit: 't zou wel 'n starreke verbeelding weze van z'n eige. Maar al gouw nam ie de spat op en bedankte 'r feestelijk voor om bij z'n baas te blijve, as ie in 't stal zou moete sleepe.

Wat of 'r den 's nachs an de hand was? Je kon 'r vast op an, dat je 'n leve hoorde, of ze zoo maar 'n plank van de zolder nee beneje flikkerde. Dat heurde bij 't klokke van twaalf, 's nachs, zie je. En den was je wakker, klinkklaar wakker. Maar je zag 'r gienien in de koes. Op de gang kon je 'r den ien zien mesjeere, zoo zwart as de nacht.

As je dan niet zoo gruwelijk bang was 'eweest, zou je 't met die vent, of dat spook eigenlijk, te doen 'ehad hewwe. Dat steunde maar, dat kermde van heb 'k jou deer. Meer den iens ging 't zoo maar voor de koes zitte griene. Wie 'r den te bed lag, had 't gin kleine beetje zuur; z'n bloed wier karnemelk, ken je denke. Jonges, mensche, as 'k maar an ons kamerbed denk, hê, nou, den wul je 't wel bestede. En ik geef die knecht groot gelijk, dat ie 'r niet meer op wou.

*) Bedoelde „plaats“ staat een eindje van den rijksweg tusschen Beverwijk en Alkmaar.

Ja, overdag, en as ze je nooit te graze 'ehad hewwe, ja, den het je goed prate, den durf je alles; maar 't moet eerst maar iens nacht worre, twaalf uur, en den moet zo'n narigheid begonne, nou, een kind ben je!

Toch is 't uit 'ekomme, wat 't 'eweest is. Al jare lang wier ie koes niet meer besleepe; en jare lang had 't spook vast mit onzichtbare planke 'egood en over de gang loope steene.

't Wier zeumer; 't wier hooitijd. Zoo as 't toe veul erger was len nou; bij ons had je gien goeie maaiers; dat konne ze bij ons niet. Grasmaaiers moeste van 't are end van de wereld komme, ut Gelderland of Overijssel, aars deugde ze niet.

De moffe — zoo wiere ze ok wel 'enoemd — of de hannekemaaiers kwamme den. In de leege hooibarg wier 'r nessie van hoor en koedekke klaar 'emaakt. Nou was 'r dat jaar 'n nuwe mot bij, 'n starreke kerel; hij kon wel twee stikke land maaie teuge 'n aar ien. Loof leek ie wel niet te kenne. Die hoorde 'r ok van, van dat spook, zie je. Krek wat voor hum.

Op 't hooi sleepe, as 'r 'n bed leeg stong? Of ie op de koes mocht! Die plankegooier zou ie wel klein krijge, hij was ok niet van guster. Zo'n spook, wat zou 't? Je pakte 'm effies in z'n nieter; 't was je moeder niet. Nou, om kort te gaan, de stoere hannekemaaiers zou 't dan 's prebeere mit 'm. De koes wier in orde 'ebrocht.

Moederziel allienig zel ie 'r sleepe. En wete zel-ie, wat 't is. Hij ken eerst best 'n tokkie doen, 't is nog lang, gien twaalf uur en voor ie tijd begint 't spul toch niet. Den zel ie ok van zelf wel wakker worre. En ie is wakker, hoor! De leste klap van twaalfve is nog niet 'edaan of pats! deer valt weer 'n plank, waar ie morrege-ochend toch weer niks van zien ken. Onze hannekemaaiers gluurt 'r 's door 'n kiertje. Het is 'r, dat spook!

Met springt ie uit de koes op de gang. Al had ik de halve wereld kenne krijge, 'k had 't vast niet kenne doen, hê, vast nooit ok niet!

't Spook drentelt weer steunend over de gang. D'r is 't bij 't korte stal.

„Je lijk 't wel benouwd te hewwe, ouwe“, zeit de hannekemaaiers, „wat hej je toch?“

Deer blijft 't spook staan. En mit zo'n holle stem, zoo as 'n spook den altijd heb, kermt ie: „toe, help me, ik ken gien rust vinde.“ En mit z'n iene magere veugeleschrikarm wijst ie nee 't dorschdeurtje en mit z'n aar grijpt ie de hannekemaaiers bij z'n skoer (schouder).

„Kijk, deer bij die deur onder de stiene, zitte twee potte mit geld. Dat heb 'k begrave, toe 'k nog leefde. Maar an de arreme had 'k geld beloofd en nooit 'egeve. Toe, neem dat geld, geef en pot er van an de arreme en 't aare geld mag jij houwe.“

En mit z'n gloeierige spokeooge keek ie de hannekemaaiers smeekend an.

Nou, of ie 't doen zou! Zo'n spook, d'r had je nog 'r 's wat an. En 't leste brok van de nacht droomde de mof van z'n geld. 's Oches direkt an 't zoeken. O, ja, 't was 'r, hoor! 't Kwam presies uit. En ie gaf 't geld uit de iene pot an de arreme en 't aar hield ie lekker zelf. Zo'n maaitijd had ie nooit 'ehad.

't Spook is 'r toe nooit meer 'eweest. De tobber kon nou zeker rust vinde. 't Plaassie, waar de maaier 't geld 'evonde moet hewwe, heb 'k meer dan iens 'ezien. 't Is an 'te end van 't korte stal bij de drempel van 't dorschdeurtje. M. KRAMER.

OVER BLOEMEN.

LAIEN wij eens een praatje over bloemen houden. Ontmoeten wij ze niet te allen tijde in ons leven, in treurige en vrolijke omstandigheden? Allereerst kunnen wij de bloemen bespreken, die wij ontwaren bij verlovings- of huwelijksfeesten.

Is het niet de aangenaamste bezigheid voor een jongen man en iederen ochtend de bloemen uit te kiezen, die hij zijn meisje aanbieden wil?

Eerst zal hij rozen geven, lelies en tubarozen, later het traditionele bouquetje oranjebloesem en witte orchideeën.

In 1604 gaf de zoon van een rijk Engelsch financier een prachtige orchidee aan zijn meisje, die 16800 francs kostte. Het was een *Odontoglossum crispum* Cookson, omringd door nog vier orchideeën van dezelfde soort, maar een beetje minder zeldzaam, die echter ieder niet minder dan 6000 fr. waard waren!

Kort geleden kreeg een jonge Hongaar zeer zeldzame Alpenbloemen cadeau voor een waarde van 20.000 francs. Voor ieder van die bloemen waren vijf weken van moeizaam zoeken noodig geweest, hoog in de Alpen.

In sommige Zwitsersche cantons is het niet geoorloofd, dat twee verloofden zich vereenigen, als de jonge man niet een bouquetje Edelweisz aan zijne bruid heeft aangeboden, dat hij eigenhandig geplukt heeft.

Toen Miss Kingsland trouwde was de Sint Bartholomeus-kerk in New-York geheel versierd met bloeiende perzikentakken. En op het huwelijk van Miss Dillan, dat in de zelfde kerk voltrokken werd, waren tusschen de slingers van perzikbloesem nog enorm stoute witte pioenrozen aangebracht. Een milliardair uit Chicago liet speciaal voor het huwelijk van zijne dochter tropische bloemen komen en betaalde voor dit grapje de bijna ongelooflijke som van 600.000 francs!

In Marseille keerden in 1807 twee jonggehuwden per tandem

terug van de trouwplechtigheid, gevolgd door een langen stoet van bloedverwanten en vrienden, allemaal op de fiets. De tandem en de fietsen waren geheel bedekt met oranjebloesem.

Wanneer President Félix Faure gasten ontving, was de tafel altijd met prachtexemplaren van orchideeën versierd. Bij een banquet te Washington werd in het midden der tafel een klein meertje gemaakt en in dat meertje schommelde zachtjes een boot versierd met rozen. Maar dat is alles nog niets, vergeleken bij de weelde van bloemen aan het Russische hof.

Bij groote feestmaaltijden worden de bloemen bij ieder gerecht verwisseld. Het diner begint met viooltjes, wordt voortgezet met lelietjes van dalen, vervolgens maken deze plaats voor sering en hyacinthen, en aan het dessert is de heele tafel bedekt met „la France“-rozen, de lievelingsbloemen van de czaritsa.

Een aardig gebruik bestaat er sinds kort in aristocratische families. Voordat de gasten de eetzaal binnen gaan, biedt de gastvrouw aan ieder paar een verschillende bloem aan, die in het corsage of in het knoopsgat gestoken wordt. Iedere tafelheer herkent zijne buurvrouw aan de bloem en leidt haar naar hun plaats aan tafel, die aangegeven is door een toefje van dezelfde bloemen, die zij gekregen hebben.

Onlangs werden bij een groot banquet de gasten in groepen van bloemen verdeeld. Iedere tafel, voor twaalf gedekt, werd gepresideerd door een dame, die de plaatsen aanwees volgens de bloemen, die de gasten in het knoopsgat hadden.

In 1899 werd in Londen een diner gegeven den tijd van Nero waardig. Een Engelsche lord noodigde veertig vrienden bij zich aan tafel en behing de heele eetzaal van den vloer tot aan het plafond met rozen, waarvoor hij de kleinigheid van 75.000 fr. uitgaf!

Toen Theo, de beroemde opera-zangeres, terugkeerde van een tournee in Amerika, bedekte zij de vier enorme tafels van de eetzaal aan boord van het schip met bloemen, die zij bij de afscheidsvoorstelling gekregen had. Een harer bewonderaars had haar een klein fregat van bloemen cadeau gedaan.

Zelfs in de politiek brengen de bloemen wat poëzie.

In een van haar brieven geeft Madame de Sévigné haar verwondering te kennen over de 5000 francs, die uitgegeven werden aan narcissen bij een feest aan het hof van Lodewijk XIV. Maar wat beteekenen die 5000 fr. vergeleken bij wat Frankrijk in 1896 aan bloemen besteedde om het Russische Keizerpaar te ontvangen?

In Versailles waren alleen in de spiegelzaal 3000 bloemstukken. De Herculeszaal was veranderd in een heel groote serre van primula's en hyacinthen. De groote Lodewijk XV-zaal, ingericht voor de Keizerin, was geheel behangen met orchideeën; het kleine kleedkamertje was heelemaal versierd met violettes de Parme en Maréchal-rozen. De groote zaal, voor den Keizer ingericht, was ook geheel bedolven onder bloemen.

Een bekende Parijsche dame gaf niet minder dan fr. 25.000 uit, in de drie maanden dat zij jaarlijks ontving, om haar salons en tafel te versieren.

Waarom nemen de bloemen zoo'n belangrijke plaats in in ons leven? Waarom brengen wij ze te pas bij alle gebeurtenissen? Alleen om hun kleur en geur? Neen. De reden van onze sympathie zit veel dieper.

Iedere bloem symboliseert iets voor ons, vreugde, smart, verlangen, rouw en een ieder van ons heeft zijn lievelingsbloem. Zijn de weelderige pioenen en de onbuigzame tulpen niet het beeld van den trots? En symboliseeren de bleke hyacinthen, de sering en de geurige jasmijn niet zachtheid en teederheid?

Alle menschelijke gevoelens, van de eenvoudigste tot de meest ingewikkelde, drukt gij uit, bloemen, in uw stomme taal. Witte bloemen zooals lelies en oranjebloesem drukken onschuld en oprechtheid uit; roode, vurige liefde, blauwe, herinnering en trouw. Het viooltje geeft door zijn kleur, een samenstelling van rood en blauw, tegelijkertijd liefde en herinnering te kennen. Daarom zijn ook de lilla sering en de bloemen der weduwen, van hen die hebben liefgehad en in hun hart het beeld van het verleden bewaren.

Er zijn bouquetten die brieven zijn, teedere of geestige, ironische of vijandige. Men zou 't niet gelooven, maar de bloemen hebben ook hun taal in de politiek. Gedurende de bekende twisten tusschen de familie York en Lancastre kweekten de partijgenooten van de eene witte en van de andere roode rozen.

Een Elzasser boer, die van al zijne goederen was beroofd, bedacht een geestige wraakneming. Voor hij zijn huis en erf verliet, bezaaide hij het veld, dat verbeurd verklaard was, met papavers, madeliefjes en kleine blauwe bloemetjes. Het volgend jaar zag men de drie kleuren uit den grond komen en het veld was als een groote levende vlag!

Wij kennen de bloemen niet alleen een symbolische betekenis toe, maar ook een ziel, die met de onze overeenstemt.

Voor zij hun gedaanteverwisseling voltooid hebben, zijn zij verliefden en kinderen geweest. De anemoon is het bloed van Adonis, die Venus liefhad en verslonden werd door een wild zwijn. Daphne, die door Apollo bemind werd, veranderde in een laurierboom om aan hem te ontkomen.

Verscheidene bloemen danken hun naam aan romantische of tragische avonturen, waarbij zij betrokken waren.

Over de blauwe blaadjes van het vergeet-mij-nietje wordt een heele roman van ongelukkige liefde verteld: Twee geliefden wandelden langs de oevers van de Donau. Het meisje ziet op de hel-

ling dicht bij de rivier wat bloemen staan en loopt er heen om ze te plukken. Maar zij wordt meegesleept door den stroom en met de bloempjes in haar hand roept zij haar lief toe: „Vergeet mij niet!”

In de middeleeuwen heeft de fantazie de gave van voorspelling ook aan de bloemen toegeschreven. Een klooster aan den oever van de Wesel had van God een bijzondere gunst ontvangen. Iederen keer, dat een der broeders moest sterven maakte zich, drie dagen voor het stervensuur, een lelie los uit een krans, die in het koor hing en plaatste zich boven het bed van hem, die ten doode opgeschreven stond. Zoo had de broeder drie dagen tijd om zich tot den dood voor te bereiden.

Volgens oude legenden zucht de heksenwortel zoo hartverscheurend als zij afgeplukt wordt, dat degeen die het doet op hetzelfde oogenblik sterft. Maar wanneer daarentegen de bloem liefderijk verzorgd wordt, brengt zij geluk in het huis waar zij gekweekt wordt. Zij spreekt en antwoordt op alle vragen en ontdekt aan degenen, die haar bezoeken, de geheimen der toekomst.

En wat voor fabuleuse sommen worden er niet besteed bij begrafenis-plechtigheden van belangrijke personen! Laten wij maar eens denken aan de begrafenis van Carnot in 1804. In 3 dagen werd de prijs der bloemen vijf maal verdubbeld. En 500 kransen kostten een miljoen francs!

Het graf van de familie Worms de Romilly, op het kerkhof Père-Lachaise is altijd versierd met bloemen, waarvoor door de familie niet minder dan 30.000 fr. per jaar wordt uitgegeven.

Toen de Amerikaansche milliardair Mackay zijn zoon verloren had, betaalde hij aan den bloemist een rekening van 70.000 fr.

Was het niet een lieve gedachte van Mevrouw Ibsen, de weduwe van den beroemden dramaturg, om de eerste bloemen die op zijn graf waren gegroeid te sturen aan Eleonora Duse en Susanne

Després, de twee beroemdste vertolksters van het werk van Ibsen? Laten wij dus de bloemen liefhebben, die door hun kleuren en hun geur ons zoo dikwijls troosten en zooveel herinneringen en zooveel hoop in ons opwekken!

M. R.

VOOR DEN HAREM BESTEMD.

AN de bron van het dorpje heerscht een ongewone drukte. Een zeer opgewekte stemming bezielt alle jeugdige schoolkinderen, daar bijeen om het benodigde drink- en waschwater te halen ten behoeve van de huishouding hunner ouders. Thans haasten zij zich niet, de kruiken staan nog ledig op den grond, allen zijn te veel vervuld met het groot nieuws, om aan iets anders te kunnen denken: Djafer effendi, de groote handelaar, de alom bekende koopman uit Stamboul is op weg naar hunne woonplaats.

Reeds jaren lang kent ieder hem, groot en klein, arm en rijk, in het verafgelegen dal en elkeen is in spanning, vol hoop en verwachting: de ouders of hij hun zal bezoeken, de jonge meisjes of hij zijn oog met welgevallen op haar zal laten rusten. Djafer is een vroom moslim, rijk, zijne karavaan is het best uitgerust van allen, die deze oorden doortrekken, gierig is hij niet, maar uiterst moeilijk in zijne keuze, hij stelt er een eer in de grootste pacha sieraden te leveren voor hunne harems. En nu is hij weder op weg naar het dorp, voorwaar een groote gebeurtenis!

Men meent in het avondland, dat die odalischen uit Georgie, Minglerië en waar niet al, slechts noode en gedwongen den slaafverhandelaren volgen. Verre van dien, de meesten, zoo niet allen, doen het gaarne. Hun leven in de hutten hunner ouders is meestal diep treurig en een onzekere toekomst in den vreemde verkiezen zij verre boven een bestaan aan de zijde van een rijk

echtgenoot of in de woning van een haren vochtig vader en twistzieke, hebzuchtige broeders. Bovendien, zoo geheel onzekere is die toekomst in dat vreemde land ook niet: zij weten zeer goed dat eigenbelangen den koopman noopt haar vriendelijk te behandelen, de pacha, haar toekomstige Tchelebe (heer) zal haar ook wel niet mishandelen en wat zijn zwarte menschen betreft . . . nu, dat moet de tijd dan maar leeren! Maar, en dat is het voor naamste, Djafer brengt hun naar Stamboul, het paradijs op aarde; dat te aanschouwen is de wensch van hun leven, daar te mogen wonen de vervulling hunner droomen.

Hoe diep dat verlangen bij sommigen geworteld is ondervond eens een Duitsch koopman, die den Caucasus bereisde. Een zuster van een beg wachte reellen langen tijd op eene gelegenheid de reis naar de Turksche hoofdstad te aanvaarden en zag nu de kans schoon. Haar broeder, zooals alle hoofden van bergstammen, steeds in geldzorgen, vond het plan uitnemend, dwong den Duitscher het meisje te koopen en liet hem, zijne leven stond op het spel, beloven op zijn eerewoord haar naar Istamboul te brengen.

Hij gaf zijn woord en hield het trouw, maar had zeer veel moeilijkheden te overwinnen, vooral op Russisch grondgebied, waar de overheid met argusoogen waakte tegen den handel in slavinnen. Om den beambten te verschalken, besloot hij met de jeugdige schoone een tijdelijk huwelijk te sluiten: een doodarme Grieksche pope leende zich hiertoe gaarne en verbond den protestantschen Germaanschen en de Mohammedaansche Minglerische den zucht en zoo bereikten zij zonder omgevallen de boorden van den Bosporus. Waar zijne tijdelijke echtgenoot nu bevindt, hij weet het niet: Djafer effendi betaalde hem gaarne de som dien de beg voor zijne zuster ontving en wat voor de reis was besteed. De Duitscher heeft echter zijne reizen in den Caucasus niet hervat.

De koran staat den moslim vier wettige vrouwen toe en meestal nemen de slaafverhandelaren dan ook niet meer dan vier meisjes tegelijk mede uit de binnenlanden van Azië naar Stamboul: zij reizen met hem als zijne echtgenooten en zoo komen ze dan in de Turksche hoofdstad. De aanzienlijke som, eenige lires (10.80), aanzienlijk in de oogender doodarme landlieden, die Djafer betaalde, had uitbundige vreugde verwekt: de dagen van kommer en gebrek

STRAAT IN EEN TURKSCH WYK TE STAMBOUL.

RUÏNE VAN DE VESTINGWERKEN VAN BYZANTIUM.

waren nu voorbij van het gansche gezin: het afscheid was dan ook verre van treurig. Meerdere handelaren echter maken een schandelijk misbruik van de groote ellende waarin vele families verkeerden: in de buurt van Damaseus werden, tijdens mijn verblijf aldaar, een tweetal meisjes van ongeveer veertien jaar verkocht voor vier medsjidie's (f 8.80) te samen.

De reis naar de kust geschiedt somtijds in een overdekte araba (voertuig), meestal echter op een kameel, wat in de eerste dagen een ware marteling is. Als men echter groote zandvlakten door moet trekken, kan het wel niet best anders: muil dieren zijn in de woestijn vrij wel onbruikbaar en het Arabische paard een te kostbaar dier. De meeste reizigers worden op den rug van hun kameel door het onophoudelijk heen en weer schudden ongesteld, als 't ware zeeziek en lijden onduidelijke pijnen in de lendenen. Eerst langzamerhand verdwijnen die kwalen en gevoelt men zich prettig, zoo hoog gezeten op den rug van het dier, terecht het schip der woestijn genaamd. Het is daar in die streken een nuttig, eigenlijk onmisbaar schepsel, uiterst sober en geduldig, maar is eens zijn toorn opgewekt, dan is de kameel zeer gevaarlijk en uiterst koppig: voor iets schrikkende neemt hij de vlucht en dagen lang kan het duren voor de eigenaar het dier teruggevonden heeft. Het kost de grootste moeite een kameel voor de eerste maal door een Europeaan te laten bestijgen, vooral als deze Westersche kleeding draagt en een hoed. Het verhaal dat het water in zijn maag den Bedouin voor verdorsten behoedt, is louter een verzinsel: reeds korten tijd nadat het dier gedronken heeft is het vocht in de maag in een vuile, drabbige groene massa veranderd, totaal onbruikbaar voor een mensch. In geval van zeer hoogen nood doodt de Arabier zijn delul om met het bloed zijnen dorst te lesschen en met het vleesch, dat zeer goed smaakt, zijn honger te stillen.

Om vrouwen, vooral kinderen, het rijden op een kameel zoo dragelijk mogelijk te maken, wordt aan beide zijden een draagstoel bevestigd met een kleed bedekt. Voor de echtgenoot van een stamhoofd, een sjeik, een emir, wordt boven op den rug een soort van tent aangebracht, door gordijnen omgeven en met kussens en andere geriefelijkheden gevuld: een kleine negerslaaf houdt met een fraai waaiertje de insecten verre, die het zijne meesters lastig zouden kunnen maken.

Het viertal meisjes, door Djafer medegevoerd, zaten ieder in een eenvoudige draagstoel: weldra was het dorpje, waar ze geboren waren, uit het gezicht verdwenen, nooit zagen ze het weder, noch de bron, waar ze zoo dikwijls water hadden geput, noch de kleine moskee, van welks slanke minareth de imam haar opriep tot het gebed.

De reis had voor deze kinderen, die niets van de wereld wisten en er nog nooit iets van hadden gezien, oneindig veel bekoorlijks: goed verzorgd, gekleed, geene arbeid, geene zorgen, wat deerde hen het feit verkocht te zijn aan den vreemden Turk te behooren? Trouwens, de tschelebe (heer) was steeds vriendelijk en voorkomend, een karaktertrek van bijna alle Osmanen: de verschrikkelijke verhalen van moord en doodslag op weerlooze vrouwen en kleine onnoozele kinderen, waarop de Europeesche pers zoo nu en dan hare lezers meent te moeten onthalen, zijn voor het merendeel overdreven en zoo het werkelijk feiten zijn, bijna altijd bedreven door Kurden, Tcherkessen, Tziganen, Lurden en dergelijk gespuis, van wie de Muzelmannen, hunne geërfde vijanden, evenveel te vreezen hebben als andersdenkenden.

De spanning steeg ten top toen de kleine karavane den oever van de zee bereikte en men de eindelooze watervlakte te aanschouwen kreeg, die eertijds de Pontus Euxinus heette. Daar lag, goed geborgen in een kreek, de slanke bark die Djafer effendi toebehoorde, bemand door zijne negers, aan hun meester verknocht met hart en ziel, zooals slechts een zoon uit het donkere werelddeel dit kan.

Het inschepen der goederen duurde slechts kort, de gehuurde kameelen keerden terug, de zeilen werden geheschen en weldra kliefte het slanke vaartuig de golven van de Zwarte Zee, in den zomer heerlijk te bevaren, in den winter een der gevaarlijkste van allen.

Een vijftal dagen later was de Bosporus bereikt en aanschouwden de slavinnen voor het eerst den Istamboul Beghasi, den zeeboezem die twee werelddeelen scheidt, het grootste wonderwerk en de heerlijkste schepping van Moeder Natuur. Weldra kwamen de oude muren in zicht, resten van de vestingwerken die eens Byzantium tegen de aanvallen der Turken, daarna Istamboul tegen die der Franken beveiligden, en ankerde de bark, terwijl de zon hare laatste stralen uitgoot over de heuvelen, waarop Yildiz Kiosk is gebouwd.

Door de groote mogendheden daartoe gedwongen vaardigde de Sultan Abdul Medschid in 1857 een iradé uit, waarbij de havenhandel in zijn rijk werd verboden. Het eenige wat hiermede werd bereikt, was dat wat tot dusverre in het open-

baar geschiedde, nu in het verborgene plaats heeft en wel zoo dat wij Europeanen, ook zij die hier al lang vertoeven, er niets van bemerken.

Wel weten wij allen dat Tophane de wijk is der haremleveranciers: ik kom er bijna dagelijks en heb nog nooit een spoor, het geringste zelfs niet gevonden, van wat op hun bedrijf wijst. In het nachtelijk donker wordt de levende lading ontscheept, in een overdekte caïk aan land geroeid en in gesloten araba's naar de bestemde plaats gereden en van daar op dezelfde wijze weder weggebracht als er een koop gesloten is. Zoo handelde Djafer ook nu met Zobeida en zij, noch een der andere meisjes kreeg toen iets te zien van hare nieuwe woonplaats.

De terugkeer van een groothandelaar is spoedig bekend en lang duurt het dan ook niet of er wordt navraag gedaan en een onderzoek ingesteld naar de jeugdige schoonen. Men denke niet dat een groot heer dit zelve komt doen, een zijner zwarte menschen wordt daarmede belast, dikwijls ook gaat zijne moeder die gedurende haar geheele leven het hoofd blijft van de haremlik, de vraagbaak van allen en de raadgeefster van haar zoon, zelve op onderzoek uit, of laat zich raad geven door bejaarde vrouwen, die als bemiddelaarsters optreden.

Het merendeel der meisjes komt in het huis van hun nieuwen heer in een zeer ondergeschikte betrekking. Iedere wettige vrouw heeft haar eigen huishouding en heeft daarop recht, zoodat de echtgenoot over aanzienlijke geldmiddelen moet kunnen beschikken om alles te bekostigen. Dit is dan ook een der oorzaken dat de meeste Turken slechts een of twee vrouwen hebben, zelden meer, en onder de lagere standen zelfs een tweetal bijna nooit voorkomt. Zwarte odaliskken blijven hun leven lang dienstbode, blanken kunnen wettige echtgenooten worden, maar ook dat geschiedt meestal niet.

Door het patriarchale dat in alle Mohammedaansche gezinnen heerscht is het leven van de vrouwen oneindig veel beter dan men in Westersche landen veelal denkt. Zeker, enkelen vluchten naar Europa en meenen daar een paradijs te vinden, zooals voor eenigen tijd de twee dochters van Nourri bey. Zij gaan hun ondergang te ontmoet, weten niet wat zij doen en zijn veelal het slachtoffer van gewetenlooze gouvernantes en onderwijzeressen, die azen op de byouterieën en kostbaarheden der verdoolden, het loon voor verstrekte hulp.

Het leven in den haremlik is vol afwisseling, het bezorgen der huishouding vordert veel tijd, niet minder het weven der kleederen en het verwen van de daarvoor benodigde zijde, de dagelijksche gebeden worden nooit verzuimd en het aantal bezoeken, dat de vrouwen elkander brengen, is legio. De tijden van opsluiting zijn al lang voorbij en het bezoeken van Europeesche winkels en magazijnen behoort mede tot de geliefde bezigheden. Het grootste genot vinden de haneim's echter in het te zamen gaan naar de kerkhoven, vooral des Vrijdags: op die bekoorlijke, veelal door cypressenboomen beschaduwde doodenakkers, zitten zij dan te samen, bloedverwanten, vriendinnen, bekenden, met hunne kinderen, rooken hunne sigaretten, eten lacoum, theurék en ander gebak, kouten en vertellen elkaar de gebeurtenissen van den dag. Met welgevallen zie ik steeds die groepen aan: zij kennen geen zorgen en geen strijd om het bestaan: zelfs op gevorderden leeftijd zijn het nog kinderen in den volsten zin des woords en op haar is zeker van toepassing wat eens de Latijnsche dichter zeide: „pueri sunt pueri et pueri puerilia tractant”.

De levensopvatting van de Oostersche vrouw verschilt zoo enorm van die, welke de Westersche zich heeft gevormd, dat een vergelijking tot niets leidt: vluchten uit den Oriënt naar het avondland

RAÏK (ROEITOCHT) MET TURKSCH HAREMDAMES.

groote diepte van de bloem, die gewoonlijk ruim 25 c.M. bedraagt. Wil men werkelijk van deze bloem genieten, dan moet men de plant des avonds, tegen dat zij ontluiken zal, niet in een verlichte serre zetten, neen, in donker moet zij staan en dan bij het getemperde licht van een lantaarn of lamp kan men haar eerst recht bewonderen. Alleen de bloemen moeten dan verlicht worden en de omgeving in het duister blijven. Zoo bezien maakt zij een betooverenden indruk en zelfs zeer lakonieke menschen heb ik bij het aanschouwen van deze bloem verbaasd zien staan: slechts moeilijk konden zij zich van haar verwijderen. Hoe moet dan de indruk wezen, die deze *Cereus*-bloemen in de natuur maken, wanneer de schitterende bloemen door het zachte maanlicht overgoten worden. Is het te verwonderen, dat zij, die ze zoo zagen, steeds met verrukking over haar spreken?

Des avonds laat heeft men de bloemen nog bewonderd en reeds vroegtijdig den volgenden morgen gaat men weder naar de plant om te zien hoe zij er bij daglicht uitziet. Teleurgesteld blijft men staan: de schoone bloemen hangen verwelkt aan haar steel. „Koningin van den nacht” heet zij, slechts één nacht bloeit zij, des avonds ontloken, is zij reeds den volgenden morgen verwelkt: zij draagt haar naam met recht en met eere.

Juist dit korte bloeien komt haar ten goede: wat men weet met lang te kunnen genieten, geniet men dubbel. Heeft men eenmaal deze *Cereus* zien bloeien, dan verlangt men reeds weder naar het oogenblik, hoe kort ook, om haar weer te zien.

Zooals ik reeds opmerkte, is de cultuur van deze plant zeer gemakkelijk en men behoeft waarlijk geen kostbare plantenkas te bezitten om haar tot een bloeibare plant op te kweeken. Slechts aan twee dingen heeft zij behoefte, n.l.: aan zon en licht. Zij moet dan ook zoo mogelijk geplaatst worden vlak voor de vensters van een op het Zuiden gelegen serre, en al schijnt de zon des zomers nog zoo fel, men laat er haar maar door beschijnen. De grond, waarin zij geplant wordt, mag vooral niet te licht zijn, hij moet goed water doorlatend en kalkrijk wezen. Graszodengrond vermengd met wat boschgrond, goed wat scherp zand en kalkpuin is uitstekend voor haar geschikt. Mest, en vooral versche mest, mag men haar nooit geven. Hoewel het een Cactus is, behoeft men des zomers met het begieten niet spaarzaam te zijn: zelfs verlangt zij dan vrij veel water, doch gedurende den winter mag zij niet begoten worden. Het is een veelheerschend dwaalbegrip, dat de Cactussen steeds droog gehouden moeten worden, alleen in haar rusttijd is dit het geval, in vollen groei mag voldoende water haar niet onthouden worden.

Heeft men een flink exemplaar, dan is het 't best het tegen een achtergrond van kurkschors te laten opgroeien. De lange, slanke stengels hechten zich daar van zelf aan vast en het staat mooier, dan wanneer men die tegen stokken aan bindt.

De voortkweeking geschiedt zeer gemakkelijk door stekken, die, nadat zij afgesneden zijn, eerst eenige dagen moeten blijven liggen, opdat de wonden goed opdrogen. Verzuimt men dit, dan bestaat er gevaar, dat de stekken aan den voet gaan rotten. Zet men de stekken in niet te groote potjes met zand voor het venster van een serre, en houdt men dit zand matig vochtig, dan zullen zij binnen een paar maanden flink beworteld zijn en kunnen dan opgepot worden. Groeien zij goed, dan zullen de jonge planten binnen enkele jaren bloeibaar zijn.

Een bijzondere eigenschap van de *Cereus grandiflorus* is, dat gewoonlijk aan een krachtig exemplaar meerdere bloemen tegelijk bloeien.

Nevensgaande afbeelding toont duidelijk, welk een prachtig effect zij, met meerdere bloemen prijkend, maakt. Heeft men ze eens zoo gezien, dan vergeet men haar nimmer meer.

E. TH. W.

BIJ DE MIEREN.

HOOFDSTUK I.

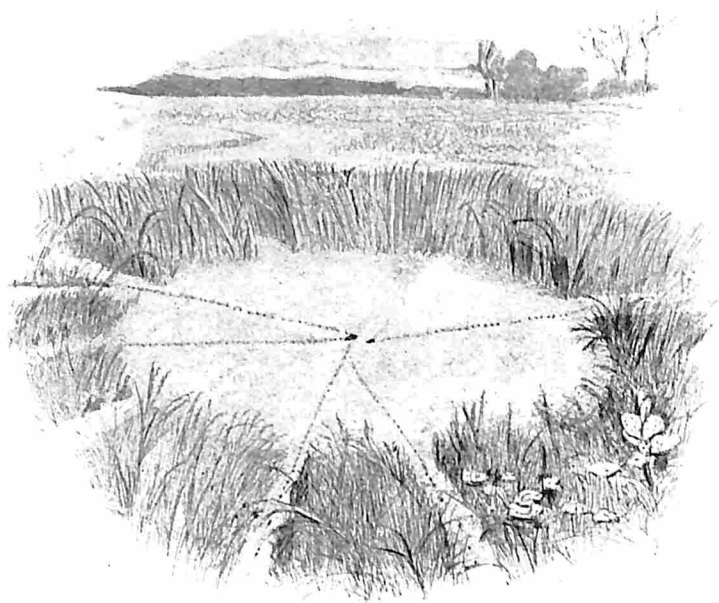
DE VORSTELIJKE MIERENMOEDER.

ZIJ die meenen dat er een bepaalde soort gevleugelde mieren bestaat, vragen meermalen: „Wat voor soort mieren zijn toch de vliegende?” De meeste bekende zijn, in hun oorspronkelijken vorm „vliegende mieren”. De mannetjes en wijfjes worden met vleugels geboren, de mannetjes behouden die tot aan hun dood, de wijfjes verliezen ze spoedig.

Deze laatste ontdoen zich zelfs vastberaden van hare vleugels door allerlei lichaamswringingen en treden met de pooten, ook door de vleugels in een te knopen of ze tegen iets aan te wrijven. Het instinct dat wespen en bijen leert hare vleugels te bewaren, daar zij ze noodig zullen hebben voor haar levensonderhoud, dwingt de mierenmoeder er toe ze af te leggen als hinderlijke aanhangsels bij haren ondergrondschen arbeid *).

Een volledige mierenhoop bezit een of eenige vruchtbare koninginnen, twee of meerdere soorten arbeidsters en jonge mannelijke en vrouwelijke mieren. De laatste noemt men wel maagde-koninginnen, wijl zij eens de voorbeschikte vorstelijke mierenmoeders moeten worden. Arbeiders der gemeenschap verplegen zorgzaam

*) Sommige mierenrassen zijn geheel vleugelloos, zooals *Eciton*, *Dorylus*, *Leptogenys* en *Tomognathus*.

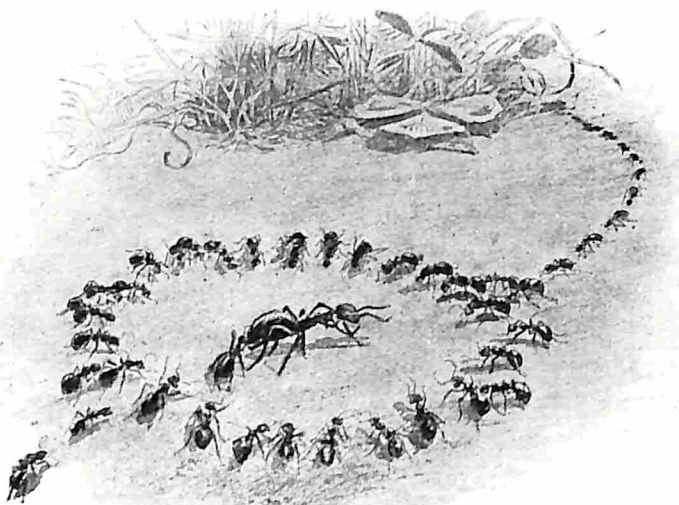
Speelplaats van jonge mieren-koninginnen. Cirkelvormig plein boven de mierenhoop van de landbouwende mier van Texas, elf voet in diameter, en waaruit wegen gaan, dienende om buit of oogst gemakkelijker binnen te slepen.

beide geslachten, zij voeden ze evenals zij dat de jeugdige mieren of larven doen. De maagde-koninginnen blijven in het nest, tot dat de natuur, zorgzaam wakend voor de instandhouding van het geslacht, ze drijft tot het zwermen of de „huwelijksvlucht”. Meestal staan de arbeiders de natuur bij. Soms ziet men mannetjes en wijfjes, die uit het nest en de omringende grassen verdreven worden door drommen arbeiders, die ze met hun kaken knippen of hun op andere wijze te kennen geven, dat zij „thuis” wel gemist kunnen worden.

Gedurende hun minderjarigheid leiden deze gevleugelde leden van de mierenmaatschappij een lui en vrolijk leventje. Schrijver dezes zag, terwijl hij de gewoonten der landbouwende mier van Texas bestudeerde, hoe er zich een paar vermaakten met luchtbaden op het breede cirkelvormige plein, dat de middelste poorten van een reusachtig mierennest omringde. Hun bezoeken aan de buitenlucht waren niet talrijk en werden eenvoudig om de beweging en de weldaden van den zonneschijn gebracht. Een wijfje zat met zichtbaar genoegen te schommelen op een grasspriet en deed daarbij aan een gymnast aan den rekstok denken.

Op een andere plaats was een groep jonge koninginnen bezig een soort picnic te houden, waarbij zij zich bijzonder amuseerden. Een groote kiezelsteen bij het poortje was het voornaamste sportterrein. Deze bestegen zij en, de wind trotseerend, zaten zij in een klimmende houding, recht op hare achterste pooten, zoo schoon als een heraldicus maar had kunnen wenschen. Verscheidene der adspirant-koninginnen bekroten tegelijk den steen en dan volgde er een kluchtig spiegelgevecht. Zij knepen elkander met hare kaken en verjoegen elkander van geliefkoosde plekjes. Zij deden daarbij sterk aan een troepje kwajongens denken, die kibbelden om een plaatsje op een groot rotsblok of aan een troepje meisjes bij het stuivertje-verwisselen. Zóó algemeen en natuurlijk is de neiging tot spelen bij de kinderen van alle levende schepsels, van mier tot mensch.

De kortstondige jeugd van de gevleugelde leden der mierenmaatschappij wordt aldus in ledigheid en vermaak doorgebracht. Maar eindelijk breekt de tijd aan, dat zij hun geboortestad moeten verlaten om nimmer terug te keeren. Zoo oogenschijnlijk lijkt die verandering een te groote of in elk geval al zeer radikale, maar

Een mierenkoningin in haar kring van hovelingen. Getekend naar de schets van een tafereel in een kunstmatig mierennest.

Een afgedwaalde koningin door hare hovelingen naar huis gedreven.
Hovelingen trekken een mierenkoningin naar haar woonplaats terug.

de natuur heeft deze avonturiers er op ingericht. Gewoonlijk heeft de huwelijksvlucht plaats gedurende den zomer of het vroege voorjaar. Op een warmen September-avond ziet men soms groote zwermen kortelings verbannen mannelijke en vrouwelijke mieren, die boven het aard-oppervlak heen en weer fladderen, de zwerm rijst en daalt, terwijl de mieren heen en weer wiegen als in dansfiguren. Of ook wel verheffen er zich een paar gevleugelde wijfjes van uit het groen, dat een open mierenhoop omringt of van nabijstaande planten en vliegen weg, totdat zij uit het gezicht zijn of totdat zij op den grond vallen, waar zij een nieuwe stad stichten.

Vreemde verhalen zijn geschreven en verteld van de reusachtige menigten, die in den zwermtijd uit duizenden mierenhoopen losbreken, de lucht verduisteren en met een laag van eenige centimeters het oppervlak van rivieren en meeren en zelfs van de zee bedekken. Sommige berichten zijn wel overdreven, maar er zijn genoeg feiten bekend, waarbij geen twijfel bestaat en waar wij geloof aan mogen hechten. Schrijver dezes heeft een zwerm gezien, zóó groot dat zij als een kleine wolk de aarde verduisterde en beschrijvingen van nog veel grooter zwermen zullen in het volgende hoofdstuk worden gegeven. Wanneer men in aanmerking neemt, dat deze duizenden schepselen, tot op deze hoogte, geheel en al door de werkmieren worden onderhouden, en dat hierbij nog komt de verzorging en de voeding van de talrijke larven, het uitgraven van gangen en kamers voor de uitbreiding der gemeenschap, verdediging, bewaking, het zoeken naar voedsel, dat dit alles wordt verricht door één zelfde afdeeling der maatschappij, dan moet men het wel geheel en al met Salomon eens zijn, die de mier als een toonbeeld van werkzaamheid beschouwde. Toch, diegene die een ideaal van gemeenschap zou willen vinden, een plaats waar uitsluitend produceerende klassen en individuen zijn en waar allen voor de gemeenschap arbeiden, die moet ergens anders dan bij een mierenhoop gaan zoeken.

Na afloop van de huwelijksvlucht sterven de mannetjes spoedig. De meesten hunner vallen als slachtoffers van verschillende soorten vogels en insecten. Zij die aan hun vijanden ontsnappen, kruipen onder steenen, of in holten in den grond, of onder struikgewas en, niet in staat zijnde voor zich zelf te zorgen, komen zij spoedig om. Hun kaken, de oorlogs- en arbeidswerktuigen van de mierenstammen, zijn meestal afgerond, zwak en ongeschikt voor actieven dienst.

Het lijkt een wreede overgang, die staat van bevoorrechte der maatschappij, van voortdurend verzorgde tot banneling en hopeeloos verwaarloosde. Dit is een andere vorm van de wreede bejegening, die de nuttelooze in de huishouding harer vliesvleugelige nichten, de bijen, wacht. Echter de woeste aard door de bijen aan den dag gelegd is in de mierenhoop verwaarloozing. In beide gevallen is het resultaat het zelfde, en misschien is het korte, scherpe afmaken door de bijen nog de meest gevoelige wijze. Nadat de natuur zich in deze kleine levende schepsels geopenbaard heeft om de instandhouding van het ras te verzekeren, stoot zij het individu uit, dat de handeling verrichtte, waartoe het door haar geschapen werd. Het is een beeld bij Tennyson's:

„So careful of the type she seems,
„So careless of the single life.”

Ieder wijfje en iedere werkmier bezit twee stevige, beweeglijke kaken met getande randen, aan den binnenkant hol als de palm van de hand. Hiermede zoeken zij voedsel, verdedigen zij zich tegen hun vijanden, hollen zij nesten uit in hout, zooals de timmermies, of graven zij gangen onder het oppervlak der aarde en richten er verhevenheden boven op, zooals de metselmieren. Zoodra de vlucht afgeloopen is, zetten zij zich op den grond of op een boom en beginnen dan het eerst van al met zich te „ontkleeden”. Zij weten — wij vragen ons af hoe — dat hare vleugels van geen nut kunnen zijn in het nieuwe leven, dat vóór haar ligt, wanneer zij den grond moeten doorgraven of tunnels knagen door houtvezels. Daarom verlossen zij zich van deze gazige overvloedigheden.

De „ontvleugeling” volbracht zijnde, bouwt de koningin — want zij mag nu wel, alhoewel zonder een gevolg, beschouwd worden als de stichtster van een huis — zich een nest in een kleine holte in den grond of in een smalle opening in een boom. Hier legt zij verschillende eieren, waaruit een klein broed werkmieren wordt gebroeid, daar het eerste noodige in een mierenhoop werkmieren is. De eieren waaruit de mannetjes moeten komen, worden eerst later uitgebroeid. Of de mieren in staat zijn, zooals dat het geval is bij de bijen, koninginnen te vormen van gewone werkmierenlarven door toediening van eene bijzondere soort voeding en door een speciale behandeling, is niet bekend, het is ook niet waarschijnlijk. Lord Avebury heeft aangetoond, dat de eieren worden voortgebracht door arbeidsters, die in werkelijkheid onontwikkelde wijfjes zijn en die altijd manlijke mieren doen ontstaan.

Terwijl het eerste broedsel rijp wordt, is de koningin bij alle huiselijke bezigheden tegenwoordig. Zij is een liefdallig voorbeeld van vrouwelijke zorgzaamheid. Zij reinigt het huis, graaft een nieuwe ruimte uit, die voor kinderkamer dienen kan, mocht die noodig zijn, zij wast en reinigt met haar tong haar jeugdig broed en brengt ze groot op de wijze, die bij de mieren in zwang is, dat wil zeggen door het uitstooten van in reserve gehouden voedsel.

Zijn de mieren volwassen, dan worden zij zelfstandig aan het werk gezet. Haar eerste plicht is bij de verzorging van haar jongere broeders en zusters behulpzaam te zijn. Dit doen zij zonder eenig onderricht. Zijn zij eenmaal gehard en wat taaier, dan worden ze naar buiten gestuurd om de koningin-moeder behulpzaam te zijn bij het vergaren van voedsel. Langzamerhand zijn zij sterk genoeg geworden om deel te nemen aan den nestbouw. Zij beginnen dan nieuwe gangen en kamers uit te graven. Op deze wijze wordt het werk voortgezet en uitgebreid, naarmate de kolonie in grootte toeneemt.

Gedurende al dien tijd gaat de koningin voort met eieren leggen. Er zijn er een massa nodig, want er gaan vele levens in de gewone mierenhoop verloren. De bediening stelt hare dagelijksche eischen en die zijn bij deze kleine schepselen uiterst streng. Alle

De speelplaats. Jonge koninginnen der landbouwende mier dartelend op een kiezelsteen.

mogelijke vijanden loeren op hun weg om ze te verslinden. De stap van voorbijgaande beesten en menschen vernietigt er duizenden.

Deze talrijke verliezen moeten vergoed worden door de vruchtbaarheid van de koninklijke moeder en na eenigen tijd wordt aan de vermeerdering der kolonie. De jacht op voedsel wordt geleidelijk aan gegeven en de arbeidsters der opkomende gemeente nemen deze taken op zich. De koningin moet haar functies beperken tot die der moederschap, haar eigenlijke koninginnerecht.

(Wordt vervolgd).